

ION ANTONESCU ȘI RĂZBOIUL REÎNTREGIRII NEAMULUI

Valeriu Florin Dobrinescu — Horia Dumitrescu

„În România – scria Grigore Filipescu în decembrie 1934 – sunt mulți oameni inteligenți, mai puțini oameni capabili și foarte puțini oameni de caracter. Generalul Antonescu posedă, în cel mai înalt grad, inteligența, capacitatea și caracterul”¹. Într-adevăr, Ion Antonescu se impusese, până atunci ca una din personalitățile epocii, atuurile sale fiind calitățile militare de excepție, cinstea, seriozitatea, patriotismul și puterea de muncă neobișnuită.

Antonescu a făcut parte din generația Marii Uniri. Activitatea desfășurată de el în perioada războiului reîntregirii neamului fiind mai puțin cunoscută și trecută sub tăcere mai bine de cinci decenii, ne-am gândit să vă prezentăm rolul jucat de el în perioada 1914-1919, ani în care s-a plămădit România Mare.

Imediat după izbucnirea primului război mondial, la 1 noiembrie 1914, căpitanul Ion Antonescu a fost mutat la Școala de Cavalerie. Pentru tânărul ofițer, România avea, la începutul primei mari conflagrații, „o situație unică în lume”, ea fiind „amenințată în existența ei ca țară liberă și independentă și împiedicată de a se dezvolta economic și militar”². Politica marilor puteri, contrară intereselor naționale ale poporului român, putea fi estompată **numai** prin realizarea unirii politice a tuturor Românilor³.

Proiectele planurilor de campanie elaborate, modificate și actualizate de Secția Operații a Marelui Stat Major Român, în cursul celor doi ani de neutralitate, au avut drept punct de plecare rezolvarea problemei militare prin prisma realizării intereselor naționale, urmărind eliberarea provinciilor aflate sub dominație străină⁴. De la Ipoteza „B” se ajunge, în 1916, la Ipoteza „Z”, a doua devenind Planul de campanie al Armatei române în războiul reîntregirii neamului. Ipoteza „Z” preciza, în capitolul I, că scopul urmărit de România, prin intrarea în conflagrație, era realizarea idealului Național, adică „întregirea neamului; cucerirea teritoriilor locuite de români ce se găsesc astăzi în monarhia austro-ungară”⁵.

---

¹ „Monitorul Oficial”, nr.18, Senatul, 13 decembrie 1934, p.12

² Lt. col. I. Antonescu, *Românii, originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, București, 1919, p.9.

³ *Ibidem*, p.10.

⁴ *Istoria militară a poporului român*, V, București, 1988, p.360.

⁵ *Ibidem*, p.363.

La 15 august 1916, România intra în războiul reîntregirii neamului, „cel mai măreț ca glorie, suferință, sacrificiu, umilință și rezultate”⁶ din istoria națională. Prin convenția din august 1916, acțiunea militară a României trebuia să facă parte dintr-un ansamblu de operațiuni bine coordonate în timp și spațiu. A doua zi, chiar, România a rămas, sub raport militar, complet izolată și nesușinută. Conducătorii de la București, ca și factorii militari, între care și Ion Antonescu, nu ignoraseră deloc ipoteza ca Aliații să nu-și onoreze integral angajamentele⁷. Începutul războiului l-a găsit pe căpitanul Antonescu la Biroul de operații al Corpului 4 Armată unde fusese instalat la 1 aprilie 1915⁸. Încă o dată, comandantul acestui corp, generalul C. Prezan, va avea posibilitatea să aprecieze însușirile militare de excepție ale subalternului său. O zi mai târziu, când Prezan va prelua comanda Armatei de Nord, căpitanul Antonescu va fi mutat ca șef al Biroului Operații al acesteia. În noua calitate, Antonescu redactează proiecte și ordine de operațiuni, supraveghează și îndrumă executarea lor și ia în orice împrejurare hotărâri rapide. Munca sa se va concretiza și în faptul că Armata de Nord va învinge rezistența inamicului, pătrunzând adânc în Transilvania. După trecerea Carpaților, armata română a ocupat Brașovul, regiunea secuiască și s-a întărit pe o poziție de așteptare în fața Sibiului⁹. Ofensiva în Nord s-a oprit datorită cedării frontului din sud, unde trupele bulgare au atacat, începând, cu 1 septembrie, și cucerit, până la finele lui octombrie, Turtucaia, Silistra, Constanța și Cernavodă, în pofida contraofensivei generalului Averescu de la Flămânda¹⁰. Din păcate, proiectul inițial de operațiuni, stabilit în comun cu Antanta, prevăzând ofensiva pe frontul de nord și defensiva pe cel de sud, nu s-a realizat. Deși trupele române au efectuat operațiunile lor în condiții extrem de grele, inamicul, prin deplasarea a numeroase forțe, a silit armatele române să se retragă la nord pe crestele munților și în Dobrogea pe linia de întărire¹¹.

În lunile următoare, armatele române au dat lupte grele pentru apărarea ființei naționale. Față de amenințarea la care era supusă capitala țării, din partea a trei grupări de forțe inamice. Înaltul Comandament Român și-a însușit planul de manevră înaintat de comandantul Armatei de Nord, generalul Prezan, document întocmit de căpitanul Antonescu. La 1 noiembrie 1916, avansat maior¹², Antonescu trece ca șef al Biroului Operații de la Armata I-a, unde se remarcă pentru munca și iscusința sa militară. Pentru modul deosebit cum a pregătit și executat operațiunile Armatei I-a, Antonescu a fost decorat „proprio motu” și felicitat de regele Ferdinand¹³. După 11 zile, este mutat ca șef al Biroului Operațiilor la Grupul de Armată Prezan, unde va pregăti bătălia de la București. Operația de la Neajlov și Argeș, cunoscută și sub numele de „bătălia Bucureștilor”, a constituit acțiunea cea mai complexă desfășurată de armata română în timpul campaniei din 1916. Potrivit concepției Marelui Stat Major Român, prin aplicarea unei manevre pe direcție interioară, se puteau elimina principalele forțe inamice pătrunse

⁶ Lt. col. I. Antonescu, *op. cit.*, p.24.

⁷ *Ibidem*, p.25.

⁸ I.C. Drăgan (ed), *Antonescu mareșalul României și războaiele de reîntregire. Mărturii și documente*, Veneția, Nagard, 1986, I, p.564.

⁹ *Istoria militară...* p. 398 și urm.

¹⁰ *Ibidem*, p.427-431.

¹¹ Lt. col. I. Antonescu, *op. cit.*, p.26.

¹² Înalt Decret nr.3064.

¹³ *Antonescu mareșalul...*, p.564.

între Carpații Meridionali și Dunăre, etapa fiind urmată de acțiuni ofensive eliberatoare¹⁴. Desfășurată între 12 și 20 decembrie 1916, bătălia de la București a constituit una din cele mai îndrăznețe operațiuni militare românești din anii 1916-1917, rolul maiorului Antonescu fiind acela al unui adevărat catalizator de la care porneau planurile de operațiuni și ordinele de execuție. În seara zilei de 20 noiembrie /3 decembrie 1916, prin ordinul nr 26, comandamentul Grupului de Armate Prezan a dispus retragerea generală spre est. Deznodământul nefavorabil al acestei operațiuni – în faza inițială cu sorți de izbândă – s-a datorat ineztrării inferioare cu armament și mijloace de luptă a românilor comparativ cu adversarii, neasigurării, în spațiul bătăliei, a unui raport de forțe confortabil, capabil să dezamorseze situațiile de criză inerente unei asemenea bătălii, lipsei de angajare a marilor unități ruse, în pofida angajamentelor luate de comandanții acestora. Bătălia putea să aducă un rezultat maxim: aruncarea inamicului peste Dunăre și, în cel mai rău caz, să permită Armatelor I-a și a II-a să se retragă la răsărit de Ploiești, București, Oltenița¹⁵. Ion Antonescu opina că această bătălie, pe trei sferturi câștigată, n-ar fi fost pierdută dacă un comandant lipsit de pricepere, de curaj și de mândrie – la divizia 25 – și o trădare odioasă n-ar fi contribuit la aceasta¹⁶. Bătălia de la Neajlov-Argheș a reprezentat un moment de maximă angajare a armatei române. În pofida ocupării Capitalei și a zonei petrolifere din Valea Prahovei, Puterile Centrale nu și-au realizat obiectivul propus: scoaterea României din război și nimicirea armatei naționale. Datorită timpului câștigat prin bătălia de la București, retragerea armatelor române, începând cu 21 noiembrie/4 decembrie 1916 spre sudul Moldovei, s-a executat relativ în bune condițiuni, creându-se condiții pentru reorganizarea acesteia.

Începând cu 5 decembrie 1916, Ion Antonescu trece ca șef al Operațiilor de la Marele Cartier General, unde va funcționa până la 1 aprilie 1918. La 1 septembrie 1917 avea să fie avansat locotenent colonel¹⁷.

Reorganizarea armatei în Moldova, reprezentând principalul eveniment militar de pe frontul românesc, a fost declanșată în a doua jumătate a lunii decembrie 1916 și s-a terminat, în linii generale, la începutul lui iulie 1917. În această acțiune, bazată pe experiența acumulată în 1916 și pe principii rigurose elaborate, România a beneficiat și de ajutorul substanțial al Misiunii militare franceze condusă de generalul Berthelot. Între ofițerii de stat major, cu un rol deosebit, în reorganizarea armatei s-a aflat și Ion Antonescu. Pentru ca apărarea Moldovei să nu fie lăsată la discreția Comandamentului Rus, s-au lăsat pe front, în sectorul Oituz-Căși, Armata a II-a română cu 6 din diviziile care păstrau o oarecare capacitate de luptă¹⁸. Celelalte 9 divizii au fost trimise în nordul Moldovei și grupate într-o singură armată. Situația s-a agravat datorită atitudinii adoptate de trupele țariste care au început să se comporte ca pe teritoriul unei țări ocupate: mai mult, cererile acesteia au devenit inacceptabile. Din aceste motive, după venirea la putere în Rusia a guvernului Kerenski și a degringoladei care a cuprins majoritatea trupelor aflate

¹⁴ *Istoria militară...* V.p.480.

¹⁵ Lt. col. I. Antonescu, *op. cit.*, p.28-29.

¹⁶ *Ibidem*, p.29.

¹⁷ Arh. M.Ap.N., fond 3042, dosar 3056, 1917, f.39.

¹⁸ Lt. col. I. Antonescu, *op. cit.*, p.52.

pe teritoriul românesc, Ion Antonescu a propus și executat curățarea spatelui armatei de aceste elemente, care au fost dezarmate și expediate peste Prut¹⁹.

În cursul lunii aprilie 1917, Antonescu a fost trimis la Petrograd, ca delegat al Marelui Cartier General, pentru a stabili cu generalul Alexeev planul colaborării româno-ruse, iar cu Alexandru Kerenski eșalonarea aprovizionărilor cu armament și a raporturilor cu Stavka rusă²⁰.

Ca șef al Biroului Operațiilor din Marele Cartier General, maiorul și apoi lt. col. Ion Antonescu a avut un rol important în pregătirea și conducerea bătăliilor din vara anului 1917, când armata română a obținut strălucite victorii la Mărăști, Mărășești și Oituz. Victoriile din acea vară fierbinte s-au datorat și prezenței în fruntea armatelor române a unor iluștri ofițeri: C. Prezan, Gh. Cristescu, Al. Averescu, Eremia Grigorescu. Rolul lui Antonescu a fost, fără îndoială, important, lui datorându-se ordinele operative de la finele lui iulie²¹, decisive pentru soarta bătăliilor. Timp de aproape o lună (25 iulie-21 august 1917), șapte divizii române au zdrobit complet 11 divizii din care nouă germane, cu care inamicul proiectase să cucerească, în patru zile, Moldova. În ce privește Mărășeștii, când conducătorii au sugerat, sub presiunea Stavkăi, retragerea, Antonescu s-a împotrivit cu brutalitate. Alcătuind faimosul ordin de rezistență, Antonescu spunea superiorilor săi: „Dacă ne ridicăm de la Mărășești nu ne mai oprim nici la Nistru. La Mărășești trebuie să învingă sau să moară poporul român. Altfel pierе în dezonoare poporul român. Eu nu redactez și nici nu contrasemnez ordinul de retragere”²². Alături de generali iluștri din anii primului război mondial și ai reîntregirii neamului – Eremia Grigorescu, Al. Averescu, Gh. Cristescu, C. Prezan, numele lui Ion Antonescu va rămâne pentru totdeauna înscris în analele militare românești. O dovedesc ordinele operative semnate împreună cu generalul Prezan sau conținutul discuțiilor purtate la aparatul Hugues cu N. Samsonovici, și el un ofițer superior de elită, mort în închisorile comuniste. La 2 august, Antonescu recomanda ca, prin manevre ingenioase, „bătălia de la Mărășești să se termine în avantajul nostru cât mai curând”²³. După victorie, Antonescu vedea drept soluția ideală menținerea pe pozițiile cerute și întărirea forțelor în vederea unei noi loviturі. Menținerea cât mai intactă a forțelor reprezenta corolarul victoriei ofensive în care orice pas trebuia gândit și analizat cu maxim de responsabilitate. Pentru a realiza acest obiectiv se impune o cooperare efectivă cu armata rusă, ai cărei conducători de atunci credeau că trădarea din Galiția a pus „România în cel mai mare pericol al existenței sale”²⁴.

„Muncitor, conștiincios, clarvăzător și metodic”²⁵, Ion Antonescu a luat imediat după Mărășești măsuri pentru curățirea spatelui armatei de elementele turbulente și anarhice ruse, a alcătuit planul de intrare a armatelor române în Basarabia, străvechi pământ românesc, și a transmis, într-un referat cuprinzător consecințele pentru România ale „defecțiunii” aliatului rus²⁶. După pacea separată de la Buftea-București, va fi

¹⁹ Arh. St. București, fond Președ. Cons. De Min., dosar 62, 1940, p.52 și urm.

²⁰ Arh. M.Ap.N., fond 3831, dosar 489, 1917, Poziția 233, f.85.

²¹ *Idem*, fond 5450, dosar 388, 1917, f.101-102, 156-157.

²² I. Antonescu, *Citiți, judecați, curemurați-vă*, București, „Tinerama”, 1991, p.12-13.

²³ Arh. M.Ap.N., fond 3831, dosar 828, 1917, f.19-21.

²⁴ *Idem*, dosar 489, 1917, Poziția 233, f.85.

²⁵ War Imperial Museum, Arh. R. Godden, f.174-175.

²⁶ Arh. M.Ap.N., fond 3831, dosar 828, 1917, f.132-133.

rechemat de regele Ferdinand la Marele Cartier General, atunci când armata română va reintra în război alături de Aliați, iar în continuare, va pregăti operativ campania militară contra Ungariei din vara anului 1919²⁷, când se încheia desăvârșirea statului național unitar român. Această activitate a fost însoțită de misiuni diplomatice întreprinse la Belgrad, Paris și Constantinopol, toate urmărind același țel: recunoașterea Unirii tuturor românilor.

Încheiem cu cele înscrise în caracterizarea sa întocmită de generalul Lupescu. După Lupescu, activitatea lui Ion Antonescu se concretiza în următoarele opere de cea mai mare importanță: 1. Planul de operație al ofensivei din iulie 1917; 2. Planul defensiv și întreaga activitate de conducere pe timpul bătăliilor de la Mărășești și Trotuș, dovedind o deosebită aptitudine de prevederi și oportunitatea în aprecierea situațiilor și propunerea la timp a mijloacelor; 3. Proiectul de dezarmare a armatei ruse; 4. Proiectul de ocupare a Basarabiei; 5. Proiectul de rezistență după armistițiul de la Focșani. „Este incontestabil -concluziona subșeful Marelui Stat Major- că activitatea acestui ofițer, în timpul războiului a contribuit, în foarte mare parte, la dobândirea succeselor noastre și la îndiguirea nesucceselor noastre, precum și la întrebuițarea rodnică a slabelor și puținelor noastre mijloace”²⁸

---

²⁷ „Monitorul Oficial” nr.229, 6 feb. 1920, p.11.806.

²⁸ Arh. M.Ap.N., fond 3042, dosar 68, f.38-39.